

ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๒๔

ประวัติสังเขปชนชาติ แม้ว เย้า มูเซอร์

นายร้อยตำรวจเอก ขุนกำราบอรินทร

พิมพ์ในการปลงศพสนองคุณ

นางมอญ ศศะนานนท์ ผู้มารดา

วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕

โรงพิมพ์ภูไท ถนนจักรพรรดิพงษ์ จังหวัดพระนคร

เกิดปีขาล วันอังคาร เดือน ๕ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๘ ตุลาคม

พ.ศ. ๒๔๗๓ อายุ ๘๙ ปี

นางมอญ ศศะนานนท์

คำนำ

นายร้อยตำรวจเอก ขุนกำราบอรินทร จะทำงานปลงศพนางมอญ ศศะนานนท์ ผู้มารดา ใคร่จะพิมพ์หนังสือแจกในงานนั้น จึงมอบฉันทะให้นายทองย้อย ศศะนานนท์ มาขอสอบค้นหนังสือที่ราชบัณฑิตยสภา พบเรื่องประวัติสังเขปชนชาติแม้ว เย้า มูเซอร์ ก็พอใจ จึงขออนุญาตพิมพ์ ราชบัณฑิตยสภาได้อนุญาตให้ตามความประสงค์.

หนังสือเรื่องประวัติสังเขปชนชาติแม้ว เย้า มูเซอร์นี้ พระยากสิการบัญชา เจ้าพนักงานที่ดินมณฑลพายัพได้ส่งมาให้หอพระสมุดสำหรับพระนคร และแถลงมาว่า หนังสือเรื่องนี้ พระยากสิการบัญชาได้พบฉะบับที่มณฑลพายัพ ไม่ทราบว่าผู้ใดแต่ง สืบได้ความแต่ว่า ปลัดมณฑลประจำจังหวัดสั่งให้นายอำเภอ และเจ้าหน้าที่แผนกต่าง ๆ สอบสวนรวบรวมขึ้น เพื่อจะส่งมาพิมพ์ในงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ ณ สวนลุมพินี เมื่องานที่สวนลุมพินีเลิกไป หนังสือนี้จึงค้างอยู่ ราชบัณฑิตยสภาเห็นว่าเป็นขนบธรรมเนียมของชนชาวเหนือ ซึ่งนับว่าเป็นความรู้อย่างหนึ่ง อันควรพิมพ์ให้แพร่หลายได้ จึงอนุญาตให้พิมพ์ขึ้นเป็นสมุดเล่มนี้

ราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด

ประวัติสังเขปของคนชาติแม้ว

ว่าด้วยลักษณะรูปร่าง

แม้ว เป็น คน ชาว ดอย ชาติ หนึ่ง ซึ่ง เดิม อยู่ใน ประเทศ ฮ่อและยูนาน แม้ว ที่เป็น ชาย ร่างกาย สันทัด ใบ หน้า และ ส่วน ต่าง ๆ ของร่างกาย คล้าย จีน และ ฮ่อ ควั่น ผม เปีย อย่าง จีน ครั้ง ก่อน ๆ แต่ไม่ถัก เปีย ฟัน ขาว (ไม่ กิน หมาก) นัยตา ดำ ผิว เนื้อ ขาว เหลือง ชอบสูบ ยา ฝิ่น

ผู้หญิง ร่างกาย สันทัด ผิว เนื้อ ขาว เหลือง นัยตา ดำ ใบหน้าอย่าง ผู้หญิง จีน ฟัน ขาว (ไม่ กิน หมาก) เจาะ หู ไว้ผม ยาว เกล้าผม ขมวด เป็น จอม อยู่ กลาง ศีร์ษะ กล้าม เนื้อ แข็ง น่อง สั้น แสดงให้เห็น ว่า ทำ การ หนัก และ แข็ง แรง ใน การ เดิร

ทำเลที่อยู่และลัทธิขนบธรรมเนียม

คน ชาติ นี้ ชอบ อยู่ บน ภูเขา ที่ สูง และ เย็น ถือ ลัทธิ การไหว้เจ้าและไหว้ผี บิดา มารดา มี ขนบ ธรรมเนียม อย่าง จีน มี การ กิน วอ(ไหว้เจ้า ปี ใหม่) พร้อม กัน กับ ตรุษ จีน การ นับ วันเดือน ปี ก็ เช่นเดียว กับ จีน

การ กิน วอ หรือ วัน ตรุษ ของ เขา นั้น มี พิธี ทำ คล้าย กับ จีน คือมี การ ฆ่าไก่ และ สุกร ทำของไหว้เส้นผี และ ยิง ปืน และ มี การชุมนุมเลี้ยง กัน แล้ว มี การ เล่น เต้น รำ อย่าง เอิก เกริก ทั้ง หญิง และ ชายซึ่ง เขา ถือ กัน ว่า เป็น วัน สำคัญ ตาม ประเพณี ของ เขา

การ เกิด บุตร์ ก็ มี มด หมอ ชาว ของ เขา มา ทำการ คลอด บุตร์ คล้าย คลึง กับ คน เมือง นี้ เหมือน กัน เมื่อ คลอด แล้ว มารดา ก็ พัน ท้อง ไว้ นั่ง เอน หลัง อยู่ เฉย ๆ ราว ๑๕ วัน รับประทาน น้ำ ร้อน กับ ยา ป่า ของ เขา การ ปฏิบัติ เด็ก ก็ให้ นม มารดา กิน เช่น เดียว กัน

การ แต่ง งาน มี ธรรมเนียมไม่ต่าง อะไร กับ จีน คือ ฝ่าย ชาย นำเงินไป ซื้อ ผู้ หญิง จาก บิดา มารดา เป็น ภรรยา (เงิน ที่ เรียก ว่า ซื้อ นั้นเห็น จะ เป็น ค่า น้ำ นม, เข้า ยืน ของ บิดา มารดา) ไม่มี การ พูด จา (อู้ สาว อย่าง คน เมือง ถ้า ชอบใจ กับ คนใด ก็ ไป พูด ขอ ซื้อ กัน เมื่อ ตก ลง กัน แล้ว ก็ มี การ ทำ พิธี แต่ง งาน นำ เงิน ไป มอบ หมาย และไหว้ บิดา มารดา ทั้ง สอง ฝ่าย และ เลี้ยง ดู กัน ทั้ง สอง ฝ่าย อย่าง เอิกเกริก คล้าย กับ จีน เมื่อ แต่ง งาน เสร็จ แล้วหญิง ต้อง เป็น กรรมสิทธิ์ ฝ่าย ชาย อย่าง เด็ด ขาด และ ต้อง มา อยู่ กับ ฝ่าย ชาย ถ้า ผัว ตาย หญิง จะ ต้อง อยู่ เลี้ยงดู ลูกกับ บิดา มารดา ฝ่าย ผัว ต่อไป อีก ต่อ มา เมื่อ บิดา มารดา นั้น ตาย แล้ว จัก ต้อง การ มี ผัว อีก ก็ได้ แต่ ต้องไป อยู่ กับ ผัวโดย ลำพัง จะ เอา ลูกไป ด้วยไม่ได้ ครอบ ครัวใด มี บุตร์ ชาย มาก ถือ ว่า เป็น มงคล คือ ความ สุข ความ เจริญ แก่ บิดา มารดา เพราะ เมื่อ บุตร์ ชาย เติบ โต มี ภรรยา ช่วย ทำ การ เลี้ยง บิดา มารดา ฝ่าย ผัว

ถ้า เจ็บ ป่วย มี การ ฆ่า หมู ฆ่าไก่ เลี้ยง ผี บ้าน ผี ป่า ผี บิดา มารดา แล้ว เอา ด้าย ผูก ข้อ มือ (เรียก ว่า ทำ ขวัญ) การ ใช้ หยูก ยา บำบัด โรค ภัยไม่ มี (สมัย นี้ มี บาง คน ที่ เคย ลง มาใน เมือง และ รู้ ภาษา

พื้นเมือง รู้จักใช้ยาควินนิน ซึ่งเขาเรียก ว่ายา ขาว ๆ บ้าง)

การ ตาย มีการ เลี้ยง อย่าง เอิกเกริก ฆ่า สัตว์ เช่นโค, หมู, ไก่ของ ผู้ตายได้เลี้ยงไว้แต่ก่อน นั้น ทำ อาหาร เลี้ยง กัน แล้ว ยิง ปืน ถือ ว่าเป็น การ อุทิศ ส่วน ผล ทรัพย์ นั้นไปให้ แก่ ผู้ ตาย ถ้า ผู้ตาย มี ทรัพย์ และ สัตว์ ที่ เลี้ยงไว้ มาก ก็ เอา ศพไว้ หลาย วัน จึง นำ ไป ฝัง แล้ว ขน เอา ก้อน หิน มา กอง ทำ รั้ว ล้อม

การ เคารพ หมอย คลานไม่ รู้จักใช้ เครื่อง นุ่ง ห่มใช้ สรอย ไม่ ใคร่ บำรุง ให้สอาด แม้ แต่ กางเกง ของ ผู้ หญิง ก็ เอา ขึ้น ตาก บน หลังคา และ ตาก ที่ ราว ใน ห้อง เรือน ตรง ประตู ซึ่ง จำเป็น ต้อง ลอด เข้า ออก ก็ ไม่ ถือ ว่า เป็น การ น่า อุจาด และ เสื่อม ทราม อย่างใด

ที่อยู่ทั่วไป

คน ชาติ นี้ สร้าง เคหสถาน อยู่ เป็น หมู่ บ้าน ๆ หนึ่งไม่ น้อย กว่า ๑๐ หลังคา เรือน อยู่ บน ภูเขา ซึ่ง มี อากาศ เย็น และ มี พื้น ที่ กว้าง ขวาง พอ แก่ การ เลี้ยง สัตว์ ทั้ง เลือก เอา ทำเล ที่ มี น้ำ ซึ่ง จะ นำ มา ใช้ สะดวก ด้วย ตาม บริเวณ ซึ่ง เป็น ที่ อยู่ นั้น ถาง จนโล่ง เตียน คง มี แต่ พื้น ดิน และ ก้อน หิน เท่า นั้น

ที่อยู่โดยฉะเพาะ

การ ปลูก เคหสถาน ที่ เป็น อยู่ โดย ฉะเพาะ ของ คน จำพวก นี้ อาศัย พื้น ดิน ซึ่ง แผ้ว ถาง นั้น ขุด ปราบ พื้น ที่ ให้ เรียบ และ แน่น ดี แล้ว ปลูกโรง ขึ้น เป็น หลัง ๆ หลัง หนึ่ง กว้าง ยาว ตาม จำนวน ของ คนใน ครัว เรือน นั้น จะ มาก หรือ น้อย โรง ที่ ทำ ขึ้น นั้น นับ ว่า แน่น

หนา แต่ไม่ถาวร คือใช้พื้นดิน เสาใช้ไม้ไผ่ ตงใช้ไม้กระยาเลย ฝาใช้ไม้ไผ่สับเป็นฟาก แล้วกรุตั้งลำขนายจนแน่น หลังคาใช้ไม้ไผ่ผ่าซีก ยาวตามส่วนที่ต้องการ เลาะข้อภายในออกหมด แล้วเอาขึ้นมุง คือ หงาย ๒ ซีก คว่ำ ๑ ซีก สลับกันดังนี้ ซีกที่คว่ำนั้นคว่ำครอบตรงรางระวางไม้ไผ่สองซีกที่หงาย เพื่อรับน้ำจากซีกที่คว่ำได้สะดวก แล้วใช้ไม้ไผ่ขนายให้แน่น ที่ดินชายใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกอีกอันหนึ่ง เลาะข้อภายในออกหมดยาวเท่ากับส่วนของโรง ประกบดินท้องเข้าหาดินชาย เพื่อป้องกันมิให้ไม้ไผ่ที่มุงนั้นไหลตกลง ไม้อันที่ประกบดินชายนี้ต้องใช้ขอไม้ไผ่ทำเป็นขอเกาะยึดไว้ตรงที่น้ำตก

ดินชายคาขุดเป็นลำรางให้น้ำไหลลงสู่พื้นที่ต่ำ ที่ดินฝาภายนอกใช้หินก่อเรียงทับดินฝาจนแน่น ภายในโรงที่อยู่นั้นเอาไม้ก่ายบนขื่อทำเป็นร้านสำหรับเก็บสิ่งของเครื่องใช้ มีไม้ก่ายขึ้นลงแทนบันได ที่ริมฝาตรงประตูเข้าไปยกเป็นร้านๆ ร้านหนึ่งหรือสองร้าน สูงประมาณ ๒ ศอก กว้างประมาณ ๑ ศอก ยาวประมาณ ๒ หรือ ๓ ศอก ด้านหลังติดกับฝาโรง ผินหน้าออกมาตรงประตู ร้านนี้คือ ศาลเจ้า มีเครื่องประดับและเครื่องเส้นเครื่องบูชาเช่นเดียวกับจีน ที่พื้นดินตรงศาลเจ้าออกมา มีเตาไฟใช้พื้นดินโตๆ สุมอยู่ตลอดทั้งปี สำหรับผิงและต้มน้ำร้อน รอบกองไฟมีขอนไม้สั้นๆ วางไว้สำหรับนั่งผิงไฟ ที่กองไฟนี้เองเป็นที่รับแขก เมื่อมีแขกเข้าไปถึงก็เข้านั่งล้อมกองไฟ (เพราะภายนอกโรงมีลมและ

อากาศหนาว) กินน้ำร้อนและคุยกัน สุนัขที่เขาเลี้ยงก็อยู่ที่กองไฟนี้ด้วย

ถัดจากกองไฟเข้าไปทางส่วนใดส่วนหนึ่งกั้นเป็นห้องนอน ในห้องนอนนี้ยกร้านใช้ฟากปูพื้นสูงประมาณ ๒ ศอก ยาวประมาณ ๔ ศอก กว้างประมาณ ๓ ศอก นอนได้ ๒ คนก็ยังเบียดเสียด พื้นที่ ๆ นอนใช้เสื่ออย่างเลวหรือหนังสัตว์ปู ถ้าคนจนก็ไม่มีอะไรปูเลย ใช้ท่อนไม้หรือห่อผ้าหนุนหัวไม่มีมุ้ง บนหัวนอนมีกระทอสำหรับเก็บเสื้อผ้าวางไว้ (ดูสกปรกมาก) ในโรง ๆ หนึ่งกั้น ๒ ห้องบ้าง ๓ ห้องบ้างแล้วแต่ความต้องการ ที่พื้นตรงหน้าห้องนอนออกไปมีเตาไฟสำหรับใช้หุงต้มอาหารและต้มเข้าเลี้ยงหมู ที่ริมเตาไฟนี้มีม้ายาวตั้งสำหรับนั่งกินเข้าอย่างจีน ส่วนที่เหลืออยู่ภายในโรงอีกตอน ๑ นั้นกั้นเป็นห้องสำหรับเก็บเข้าเปลือก, เข้าโภชน์ และฝั่งครกวางกระเดื่องสำหรับใช้ตำเข้า

ที่พื้นดินทางหน้าโรงแย่งไว้ทำเป็นชานหรือพะไลกว้างประมาณ ๔ ศอกเป็นที่ว่างสำหรับเดิรเล่น แต่อยู่ในร่วมชายคาเดียวกับโรง

นอกจากนี้ยังมีโรงม้า คอกหมู เล้าไก่ ปลูกเรียงอยู่ตามบริเวณที่ใกล้นั้น ล้วนแล้วไปด้วยไม้ไผ่เช่นเดียวกัน เมื่อก่อนที่จะขึ้นไปถึงแลเห็นหมู่บ้านแต่ไกล ๆ ดูงามตาดีอยู่ แต่เมื่อขึ้นไปถึงแล้วรู้สึกว่าตามบริเวณหมู่บ้านเหล่านั้นปฏิกูลยิ่งนัก กลิ่นเหม็นเนื่องจากมูลสัตว์จนไม่อยากจะกลืนอาหารได้ลงคอ.

การนุ่งห่ม

ผู้ชาย นุ่ง กางเกง, สรวมเสื้อ คล้าย แบบจีน แต่เป็น สีเขียวคราม หรือ สี ดำ ดุม เสื้อโดย มาก ทำด้วย เงิน เป็น ลูก กลม ๆ สวม หมวก ซึ่ง เย็บ ด้วย ผ้า เป็น กระเปาะ รูป อย่าง กะลา มะพร้าว คอ ของ เขา แทบ จะ ทุก คน มีห่วง ซึ่ง ทำ ด้วยเงินสวมไว้ห่วง ๑ บ้าง ๒ ห่วง บ้าง ห่วง นี้ เรียก ว่า ของ ขวัญ สวม อยู่ เป็น นิตย์

ผู้หญิงใช้นุ่ง กระโปรง ซึ่งทอด้วย เส้นป่าง (เป็นต้นคล้ายป่าน) จีบ เป็น หู รูด รัด ติด สะเอว ยาว หย่อน ลง เพียง เข่า พื้น สี เขียว คราม ตีน กระโปรง มี ดอก และลวดลาย พอ ดูได้ ตรง หัว ประจบ ทั้ง ๒ ข้าง ของ กระโปรง ข้าง หน้า มี ผ้า ผืน ๑ กว้าง ประ มาณ ๑ คืบ ห้อย ยาว ลงไป เพื่อ ป้องกัน มิให้ กระโปรงแตกออกจาก กันในเวลานั่ง หรือ เดิร (เรียก ว่า ผ้า ปก ตัก)

เสื้อใช้เสื้อ แบบ คล้าย ผู้หญิง จีน แต่ เป็น สี เขียว คราม หรือ สี ดำ ผ่า อก ตลอด มี ผ้า รัด เพียงสะเอว นอก จาก นี้ ยัง มีเครื่องประดับ ซึ่ง ทำ ดวย เงิน และ ลูก ปัด ประดับ ร่างกาย อีกตาม ฐานะ คนมี และ จน คือ เจาะ หูใส่ ห่วง เงิน สอง ข้าง มี ห่วง เงิน สวม คอ เป็น ของ ขวัญ ห่วง หนึ่ง บาง สอง ห่วง บ้าง มี กำไร แขน ซึ่ง ทำ ด้วย เงิน

คน จำ พวก นี้ ทั้ง ชาย และ หญิงไม่ ชอบ อาบ น้ำ แม้ จะ ทำการ เหน็ด เหนื่อย เหงื่อไหลไคล ย้อย ก็ไม่ อาบ น้ำ เช็ด ตัว ก็ พอ แล้ว การ ไม่ ล้าง มือ ล้าง เท้า ก่อน จะ กิน หรือ นอน นั้น เป็น ของ ธรรมดา.

อาหารการบริโภค

อาหาร คือ เข้า, เข้าโภชน์, เข้าฟ่าง, มัน, เผือก, ผัก ต่างๆ, เนื้อ สัตว์, เกลือ, กล้วย, อ้อย,

การ บริโภค ประกอบ การ หุง ต้ม อย่าง จีน กับ เขา ที่ ทำไม่ ชอบ เผ็ด ใช ตะเกียบ อย่าง จีน

อาหารของป่าเนื้อป่า

หัวมันและผักต่าง ๆ เช่น หน่อไม้ หยวกกล้วย, ซึ่งเกิดกับป่า เนื้อ สัตว์ เช่น หมู, งัว ป่า, ใช้ เป็น อาหารไม่เลือก สุด แต่ จะ มี หรือ หาได้ ตาม ปกติใช้ หน้าไม้ (ธนู) เป็น อาวุธ

การคมนาคมไปมา

มี ทาง เดิร บน ภูเขา ไป มา หา กัน ระวาง คน ชาติ แม้ว, ย้าว, มูเซอร์, และ ทางเดิร ลง มาใน พื้น ที่ ราย ทำการ ติด ต่อ กับคนพื้นเมือง แต่เป็น ทาง คน และ ทาง สัตว์ ทาง ที่เดิร ขึ้น ลง ค่อน ข้าง ยาก เพราะ แคบ ฉะเพาะ คน และ สัตว์ เดิรได้ เท่า นั้น

คน จำพวก นี้ใช้ ม้า, ฬ่า, ต่าง เป็นพาหนะ หรือใช กำลัง คนเอง เป๋อะ (คือ สะพาย สองบ่าเอาของไว้ ข้างหลัง) การ เดิรทางขึ้นลง ภูเขา แข็ง แรง ว่องไว กว่า คนใน พื้น ที่ ราย ไม่ หวาด เสียว ต่อ ภัย แห่ง สัตว์ ป่า

ผู้หญิง มี ลูก เอา ลูก สะพายไว้ ข้าง หลัง แม้ จะ ทำ การ หรือ เดิร ทาง ก็ สะพายไว้ เช่น นั้น

การกสิกรรม

การ ทำนาไม่มี เพราะ อยู่ใน พื้น ที่ สูง มีแต่การ ทำไร่ และ เลี้ยง สัตว์ (ลอบ ทำไร่ ฝิ่น ดวย)

เมื่อ ถึง ระดูกาล แผ้ว ถางพื้น ที่ๆ เป็น ป่าทึบ ต้นไม้ไม่เลือก ว่าเล็กใหญ่ แผว ถาง ลง หมด ใช้ ไฟ เผา ทำเป็นไร่ ปลูก เข้า, เขา โภชน์, เข้า ฝ้าง, ต้น ปาง (ที่ใช้ ทอผ้า) ปลูกมัน, แตง, และ ผัก ต่าง ๆ ไร่ หนึ่ง กว้าง ยาว ตั้ง หลาย ๆ เส้น เข้าโภชน์ ปลูก มาก กว่าอย่าง อื่น เพราะใช้ สำหรับ เลี้ยง สัตว์ และ กิน ดวย

การ ที่ เลี้ยง สัตว์ คือ ไก่, หมู, มา, ฬ้า, สุนัข, ใช เขาโภชน์ เป็น อาหาร ส่วนใหญ่.

การค้าขายแลกเปลี่ยน

คน ชาติ นี้ ทำ การ ค้า ขาย ติด ต่อ กับ คน ใน พื้น ที่ ราย เช่น ของ ป่า ที่หาได้บ้าง เผือก, มัน, หมู, สุนัข, ไก่, ผักต่าง ๆ บ้าง นำลงมาขาย หรือ แลก เข้า กับ ชาว เมือง ใน พื้นที่รายเนือง ๆ ส่วนคนในพื้นที่ราย ก็ นำสิ่งของเช่นเข้าสาร, เกลือ, ผ้าเครื่องนุ่งห่มขึ้นไป ขาย และ แลกเปลี่ยน กัน บ้าง เงิน ที่ใช้ นอก จาก สตางค์ ของ รัฐบาล แลว ใช้ เงิน รูเปีย เป็น พื้น

การหัตถกรรม

การ หัตถกรรม สำหรับ ฝ่าย ชาย ที่ เป็น ชิ้น เป็น อันควรออกหน้า ออก ตาไม่มีสิ่งใด มี บ้าง ก็ ช่วย ทำใช้ ในครอบครัว การจักสาน ก็ ดู จะไม่เป็น แต่ฝ่าย หญิง แม้ จะเป็น เภท ที่ อ่อน แอ แต่ ขยันขัน แข็ง

เหน็ดเหนื่อยกว่าชาย การทำกระดาษด้วยหน่อไม้ กับทำเครื่องเหล็ก เช่นคีมีด และการทำเครื่องเงินสำหรับแต่งตัวชาวของเขาก็มีทำได้บ้าง แต่น้อยคน

การทอเครื่องนุ่งห่มด้วยเส้นป่าง และเขียนลวดลายผืนผ้าด้วยขี้ผึ้ง แล้วย้อมห้อม (คราม) การเย็บปักเสื้อผ้าที่ใช้สำหรับครัวเรือน นับว่าออกหน้าออกตาพอใช้ ลวดลายที่ทำมีลักษณะคล้ายไปข้างจีน

ธรรมเนียมการปกครองครอบครัว

ธรรมเนียมการปกครองครอบครัวนั้น ผัวมีอิสสระเหนือบุตร์ภรรยา บิดามารดามีอิสสระเหนือคนทั้งหลายในครัวเรือน ชายที่มีทรัพย์มีภรรยาได้หลายคน หญิงที่มีสามีประพฤติผิดนอกใจผัว เช่นมีชู้ เขามีการปรับไหมเท่ากับจำนวนเงินที่ชายได้ซื้อมา (คือเงินที่ชายได้เสียให้พ่อแม่ฝ่ายหญิง)

ศิลปวิทยาการ ไม่มีแก่คนจำพวกนี้

ศิลปวิทยาศาสตร์ มีการใช้หนังสืออย่างจีนและฮ่อ แต่มีผู้รู้น้อยคน

ลัทธิศาสนา

คนจำพวกนี้ไม่มีศาสนา แต่มีลัทธิถือผี ไหว้ผีอย่างจีนสมัยเก่า

ภาษาและคำพูด

คนชาติแม้ว มีภาษาใช้ภาษาหนึ่ง สำเนียงพูดคล้ายจีนและฮ่อ แต่ถ้อยคำไม่เหมือนจีน เช่นกินเข้าพูดว่าน่ำเมา, กินน้ำพูดว่า โฮกกลี่, นอกจากนี้ยังใช้ภาษาฮ่อเป็นภาษากลางสำหรับใช้พูดทำการติดต่อแก่พวกย้าว มูเซอร์, และฮ่อ.

-:⁕:-

ประวัติสังเขปของคนชาติย้าว

ว่าด้วยลักษณะรูปร่าง

ย้าวเป็นคนชาวดอยชาติหนึ่ง คล้ายไปข้างจีนและฮ่อ ซึ่งสอบสวนได้ความว่า แต่เดิม ๆ อยู่ในประเทศฮ่อและยูนานกวางซี แต่จะเข้ามาอยู่ประเทศสยามนี้นานเท่าใดแล้วนั้น ไม่ปรากฏ

ย้าวที่เป็นชาย ร่างกายสันทัด ใบหน้าและส่วนต่าง ๆ ของร่างกายคล้ายกับจีนหรือฮ่อ ควั่นผมไว้เปีย อย่างจีนเมื่อครั้งก่อน แต่ไม่ถักเปีย ฟันขาว ไม่กินหมาก นัยน์ตาดำ ผิวเนื้อขาวเหลือง ชอบสูบยาฝิ่น นุ่งกางเกงสวมเสื้ออย่างจีน

ผู้หญิงรูปร่างสันทัด ผิวเนื้อขาวเหลือง นัยน์ตาดำ ใบหน้าอย่างผู้หญิงจีนและฮ่อ ฟันขาว เจาะหู ไว้ผมยาว เกล้าผม ชอบใช้ขี้ผึ้งและยางไม้ที่เหนียวติดผมจนแน่นแข็ง มีผ้าพันหัวเสมอ สวมเสื้อนุ่งกางเกงอย่างผู้หญิงจีน แต่เสื้อนั้นยาวถึงน่อง

ทำเลที่อยู่และลัทธิขนบธรรมเนียม

คนชาตินี้ชอบอยู่บนภูเขาที่สูงและเย็น ถือลัทธิการไหว้เจ้าและไหว้ผี บิดามารดามีขนบธรรมเนียมอย่างจีน มีการกินวอ (ไหว้เจ้าปีใหม่) พร้อมกันกับตรุษจีน การนับวันเดือนปีก็เช่นเดียวกับจีน

การกินวอหรือวันตรุษของเขานั้น มีพิธีทำคล้ายกับจีน คือมีการฆ่าไก่และสุกร ทำของไหว้เส้นผีและยิงปืนและมีการชุมนุม

เลี้ยง กัน แล้ว มี การ เล่น เต้น รำ อย่าง เอิก เกริก ทั้ง หญิง และ ชาย ซึ่ง เขา ถือ กัน ว่า เป็น วัน สำคัญ ตาม ประเพณี ของ เขา

การ เกิด บุตร ก็ มี มด หมอ ชาว ของ เขา มา ทำ การ คลอด บุตร คล้าย คลึง กับ คน เมือง นี้ เหมือน กัน เมื่อ คลอด แล้ว มารดา ก็ พัน ท้องไว้นั่ง เอน หลัง อยู่เฉย ๆ ราว ๑๕ วัน รับประทาน น้ำ ร้อน กับ ยา ป่า ของ เขา การ ปฏิบัติ เด็ก ก็ให้นม มารดา กิน เช่น เดียว กัน

การ แต่ง งาน มีธรรมเนียมไม่ต่าง อะไร กับจีน คือ ฝ่าย ชาย นำ เงินไป ซื้อ ผู้ หญิง จาก บิดา มารดา เป็น ภรรยา (เงิน ที่เรียก ว่า ซื้อ นั้น เห็น จะ เป็น ค่า น้ำ นม เข้า ป้น ของ บิดา มารดา) ไม่ มีการพูด จา (อู้ สาว) อย่างคน เมือง ถ้าชอบใจ กับ คนใด ก็ไป พูดขอ ซื้อ กัน เมื่อ ตก ลง กัน แล้ว ก็ มี การ ทำ พิธี แต่งงาน นำเงินไป มอบ หมายและ ไหว้ บิดามารดา ทั้ง สองฝ่ายและ เลี้ยง ดู กัน ทั้ง สองฝ่าย อย่าง เอิกเกริก คล้าย กับ จีน เมื่อ แต่ง งาน เสร็จ แล้ว หญิง ต้อง เป็น กรรมสิทธิ์ ฝ่าย ชาย อย่าง เด็ดขาด และ ต้อง มา อยู่ กับ ฝ่าย ชาย ถ้าผัว ตาย หญิง จัก ต้อง อยู่ เลี้ยง ดู ลูก กับ บิดา มารดา ฝ่าย ผัว ต่อไป อีก ต่อ เมื่อ บิดา มารดา นั้น ตาย แล้ว จะ ต้อง การ มี ผัว อีก ก็ได้ แต่ ต้องไป อยู่ กับ ผัวโดย ลำพัง จะ เอา ลูกไป ด้วยไม่ได้

ครอบครัวใด มี บุตร์ชาย มาก ถือว่าเป็น มงคล คือ ความสุขความ เจริญ แก่ บิดา มารดา เพราะ เมื่อ บุตร์ ชาย เติบโต มี ภรรยาช่วย ทำ การ เลี้ยง บิดา มารดาฝ่าย ผัว

ถ้าเจ็บป่วย มี การ ฆ่าหมู ฆ่าไก่ เลี้ยงผีบ้าน ผีป่า ผีบิดา

มารดา แล้วเอาด้ายผูกข้อมือ (เรียกว่าทำขวัญ) การใช้หยูกยาบำบัดโรคภัยไม่มี (สมัยนี้มีบางคนที่เคยลงมาในเมืองและรู้ภาษาพื้นเมือง รู้จักใช้ยาควินนิน ซึ่งเขาเรียกว่ายาขาวๆ บ้าง)

การตาย มีการเลี้ยงอย่างเอิกเกริก ฆ่าสัตว์ เช่นโค หมู ไก่ ของผู้ตายได้เลี้ยงไว้แต่ก่อนนั้น ทำอาหารเลี้ยงกันแล้วยิงปืน ถือว่าเป็นการอุทิศส่วนผลทรัพย์นั้นไปให้แก่ผู้ตาย ถ้าผู้ตายมีทรัพย์และสัตว์ที่เลี้ยงไว้มาก ก็เอาศพไว้หลายวันจึงนำศพไปฝัง แล้วขนเอาก้อนหินมากองทำรั้วล้อม

การเคารพหมอบคลานไม่รู้จักใช้ เครื่องนุ่งห่มใช้สรอย ไม่ใคร่บำรุงให้สอาด แม้แต่กางเกงของผู้หญิงก็เอาขึ้นตากบนหลังคาและตากที่ราวในห้องเรือนตรงประตูซึ่งจำเป็นต้องลอดเข้าออก ก็ไม่ถือว่าเป็นการน่าอุจาดและเสื่อมทรามอย่างใด

ที่อยู่ทั่วไป

คนชาตินี้สร้างเคหสถานอยู่เป็นหมู่บ้านๆ หนึ่งไม่น้อยกว่า ๑๐ หลังคาเรือน อยู่บนภูเขาซึ่งมีอากาศเย็นและมีพื้นที่กว้างขวางพอแก่การเลี้ยงสัตว์ ทั้งเลือกเอาทำเลที่มีน้ำซึ่งจะนำมาใช้สะดวกด้วย ตามบริเวณซึ่งเป็นที่อยู่นั้นถางจนโล่งเตียน คงมีแต่พื้นดินและก้อนหินเท่านั้น

ที่อยู่โดยฉะเพาะ

การปลูกเคหสถานที่เป็นอยู่โดยฉะเพาะของคนจำพวกนี้ อาศัยพื้นดินซึ่งแผ้วถางนั้น ขุดปราบพื้นที่ให้เรียบและแน่นดีแล้ว

ปลูกโรงขึ้นเป็นหลังๆ หลังหนึ่งกว้างยาวตามจำนวนของคนในครัวเรือนนั้นจะมากหรือน้อย โรงที่ทำขึ้นนั้นนับว่าแน่นหนาแต่ไม่ถาวร คือใช้พื้นดินเสาใช้ไม้ไผ่ตงหรือไม้กระยาเลย ฝาใช้ไม้ไผ่สับเป็นฟาก แล้วกรุตั้งลำขนาบจนแน่น หลังคาใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกยาวตามส่วนที่ต้องการเลาะข้อภายในออกหมดแล้ว เอาขึ้นมุงคือหงาย ๒ ซีก คว่ำ ๑ ซีก สลับกันดังนี้ ซีกที่คว่ำนั้นคว่ำครอบตรงรางระหว่างไม้ไผ่ ๒ ซีกที่หงายเพื่อรับน้ำจากซีกที่คว่ำได้สะดวก แล้วใช้ไม้ไผ่ขนาบให้แน่น ที่ตีนชายใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกอีกอันหนึ่งเลาะข้อภายในออกหมด ยาวเท่ากับส่วนของโรงประกบตีนท้องเข้าหาตีนชาย เพื่อป้องกันมิให้ไม้ไผ่ที่มุงนั้นไหลตกลง ไม้อันที่ประกบตีนชายนี้ต้องใช้ขอไม้ไผ่ทำเป็นขอเกาะยึดไว้ ตรงที่น้ำตกตีนชายคาขุดเป็นลำรางให้น้ำไหลลงสู่พื้นที่ต่ำ ที่ตีนฝาภายนอกใช้หินก่อเรียงทับตีนฝาจนแน่น ภายในโรงที่อยู่นั้นเอาไม้ถ่ายบนขื่อทำเป็นร้านสำหรับเก็บสิ่งของเครื่องใช้ มีไม้ถ่ายขึ้นลงแทนบันได ที่ริมฝาตรงประตูเข้าไปยกเป็นร้านๆ ร้านหนึ่งหรือสองร้าน สูงประมาณ ๒ ศอก กว้างประมาณ ๑ ศอก ยาวประมาณ ๒ หรือ ๓ ศอก ด้านหลังติดกับฝาโรง ผินหน้าออกมาตรงประตู ร้านนี้คือศาลเจ้า มีเครื่องประดับและเครื่องเส้นเครื่องบูชาเช่นเดียวกับจีน ที่พื้นดินตรงศาลเจ้าออกมา มีเตาไฟใช้ฟืนดุ้นโตๆ สุมอยู่ตลอดทั้งปี สำหรับผิงและต้มน้ำร้อน รอบกองไฟมีขอนไม้สั้นๆ วางไว้สำหรับนั่งผิงไฟ ที่กองไฟนี้เองเป็นที่

รับแขก เมื่อมีแขกเข้าไปถึงก็เข้านั่งล้อมกองไฟ (เพราะภายนอกโรงมีลมและอากาศหนาว) กินน้ำร้อนและคุยกัน สุนัขที่เขาเลี้ยงก็อยู่ตามกองไฟนี้ด้วย

ถัดจากกองไฟเข้าไปทางส่วนใดส่วนหนึ่ง กั้นเป็นห้องนอน ในห้องนอนนี้ยกร้านใช้ฟากปูพื้นสูงประมาณ ๒ ศอก ยาวประมาณ ๔ ศอก กว้างประมาณ ๓ ศอก นอนได้ ๒ คนอย่างเบียดเสียด พื้นที่ๆ นอนใช้เสื่ออย่างเลวหรือหนังสัตว์ปู ถ้าคนจนก็ไม่มีอะไรปูเลย ใช้ท่อนไม้หรือห่อผ้าหนุนหัว ไม่มีมุ้ง บนหัวนอนมีกระทอสำหรับเก็บเสื้อผ้าวางไว้ (ดูสกปรกมาก) ในโรงๆ หนึ่งกั้น ๒ ห้องบ้าง ๓ ห้องบ้าง แล้วแต่ความต้องการ ที่พื้นดินตรงหน้าห้องนอนออกไปมีเตาไฟสำหรับใช้หุงต้มอาหารและต้มเข้าเลี้ยงหมู ที่ริมเตาไฟนี้มีม้ายาวตั้งสำหรับนั่งกินเข้าอย่างจีน ส่วนที่เหลืออยู่ภายในโรงอีกตอน ๑ นั้นกั้นเป็นห้องสำหรับเก็บเข้าเปลือก, เข้าโภชน์ และตั้งครกวางกระเดื่องสำหรับใช้ตำเข้า

ที่พื้นดินทางหน้าโรงแบ่งไว้ทำเป็นชานหรือพะไลกว้างประมาณ ๔ ศอก เป็นที่ว่างสำหรับเดิรเล่น แต่อยู่ในร่วมชายคาเดียวกับโรง

นอกจากนี้ยังมีโรงม้า คอกหมู เล้าไก่ ปลูกเรียงอยู่ตามบริเวณที่ใกล้นั้น ล้วนแล้วไปด้วยเครื่องไม้ไผ่เช่นเดียวกัน เมื่อก่อนที่จะขึ้นไปถึงแลเห็นหมู่บ้านแต่ไกลๆ ดูงามตาดีอยู่ แต่เมื่อขึ้นไปถึงแล้วรู้สึกว่าตามบริเวณหมู่บ้านเหล่านั้นปฏิกูลยิ่งนัก กลิ่นเหม็นเนื่องจากมูลสัตว์จนไม่อยากจะกลืนอาหารได้ลงคอ

การนุ่งห่ม

คน ชาติ ย้าว ที่เป็น ชาย นุ่ง กางเกง สวมเสื้อ ดำ แบบ อย่าง จีน สวม หมวก ซึ่ง เย็บ ด้วย ผ้า อย่าง เดียว กับ ของ แม้ว

ผู้หญิง ย้าว นุ่ง กาง เกง สวม เสื้อ แบบ ผู้หญิง จีน ชอบใช้ สี ดำ หรือ เขียวคราม แต่ กางเกง มัก เป็น ดอก ด้วย ฝ้าย สี ต่าง ๆ มี ผ้า พัน หัว เจาะ หูใส่ ห่วงเงิน ที่ คอใส่ ห่วงเงิน หรือ ลูกขี้ด อย่าง ผู้ หญิง แม้ว

อาหารบริโภค

อาหาร คือ เข้า, เข้าโภชน์, เข้าฟ้าง, มัน, เผือก, ผัก ต่าง ๆ เนื้อ สัตว์, เกลือ, กล้วย, อ้อย.

การ บริโภค อาหาร ประกอบ การ หุง ต้ม อย่าง จีน กับ เข้า ไม่ ชอบ เผ็ด กิน ตะเกียบ อย่าง จีน

อาหารของป่าเนื้อป่า

หัว มัน และ ผัก ต่าง ๆ เช่นหน่อไม้, หยวกกล้วย, ซึ่ง เกิดใน ป่า เนื้อ สัตว์เช่น หมู, วัว ป่า, ใช้เป็น อาหารไม่ เลือก สุด แต่จะ มีหรือหาได้ตามปกติใช้น่าไม้ (ธนู) เป็นอาวุธ (ปืนก็มีแต่ซุกซ่อนไว้)

การคมนาคมไปมา

มี ทาง เดิร บน ภูเขา ไป มา หา กัน ระวาง คน ชาว ดอย ด้วย กัน เช่น แม้ว, มูเซอร์, และ ทาง เดิร ลง มาใน พื้น ที่ ราย ทำ การ ติด ต่อ กับคนพื้นเมืองแต่เป็นทางคนและสัตว์ ทางที่เดิรขึ้นลงค่อนข้างยาก

คน จำพวก นี้ใช้ ม้า, ฬ่า, ต่าง, เป็น พาหนะ หรือใช้ กำลัง คน เอง เปอะ (คือ สาย สะพาย สอง บ่า เอา ของไว้ข้าง หลัง) การ

เดิร ทาง ขึ้น ลง ภูเขา แข็งแรงว่องไว กว่า คนใน พื้น ที่รายไม่หวาดเสียว ต่อ ภัย แห่ง สัตว์ ป่า

ผู้หญิง มี ลูก เอาลูก สะพายไว้ข้างหลัง แม้จะ ทำการ หรือเดิร ทาง ก็ สะพายไว้เช่น นั้น

การกสิกรรม

การ ทำ นาไม่ มี เพราะ อยู่ใน พื้น ที่ สูง มี แต่การ ทำไร่ และ เลี้ยง สัตว์ (ลอบ ทำไร่ ปลูก ยาฝิ่น ด้วย)

เมื่อ ถึง ระดู กาล ถาง พื้น ที่ ๆ เป็น ป่าทึบ ต้นไม้ ไม่ เลือก ว่า เล็กใหญ่ ถาง ลง หมดใช้ ไฟ เผาทำเป็นไร่ปลูก เข้า, เข้าโภชน์, เข้าฟ่าง, ต้น ปาง, (ที่ใช้ ทำ ผ้า) ปลูก มัน, แตง, และ ผัก ต่าง ๆ ไร่ หนึ่ง ๆ กว้าง ยาว ตั้ง หลาย ๆ เส้น เข้าโภชน์ ปลูก มาก กว่า อย่าง อื่น เพราะ ใช้ สำหรับ เลี้ยง สัตว์ และ กิน ด้วย

การ ที่เลี้ยง สัตว์ คือ ไก่, หมู, ม้า, ฟ้า, สุนัขฮ่อ, เข้าโภชน์ เป็น อาหาร ส่วนใหญ่

การค้าขายแลกเปลี่ยน

คน ชาติ นี้ ทำ การ ค้า ขาย ติด ต่อ กับ คนใน พื้น ที่ราย เช่น ของ ป่า ที่ หาได้ บ้าง เผือก, มัน, หมู, สุนัข, ไก่, ผัก ต่าง ๆ นำลง มา ขาย หรือ แลก เข้า กับ ชาว เมืองใน พื้น ที่ ราย เนือง ๆ ส่วน คนใน พื้น ที่ราย ก็ นำ สิ่ง ของ เช่น เข้า สาร, เกลือ, ผ้า, เครื่อง นุ่ง ห่ม ขึ้นไป ขาย และ แลก เปลี่ยน เช่น เดียว กัน เงิน ที่ใช้ นอก จาก สตางค์ของ รัฐบาลแล้ว ใช้ เงิน รูเปีย เป็น พื้น

การหัตถกรรม

มีการ ทำกระดาษ ด้วย หน่อไม้ สำหรับใช้ เขียน หนังสือได้ มีการ ทำเครื่อง เงิน สำหรับ การ แต่งตัว และใช้ สรอย แต่มีส่วนน้อยคนที่เป็น ช่างใน ทางนี้ ส่วน ผู้หญิง มีฝีมือใน การ ทอ ผ้า เย็บ ปักเสื้อ กาง เกง สำหรับใช้ ใน ครอบ ครัว ของ ตน เอง

ธรรมเนียมการปกครองครอบครัว

ธรรมเนียม การ ปกครอง ครอบ ครัว นั้น ผัว มี อิสสระ เหนือ บุตร์ ภรรยา บิดา มารดา มี อิสสระ เหนือ คน ทั้งหลายใน ครัว เรือน ชาย ที่มี ทรัพย์ มี ภรรยาได้หลาย คน หญิง ที่มี สามี ประพฤติผิด นอกใจ ผัว มีชู้ มีการ ปรับไหม เท่า กับ จำนวน เงิน ที่ ชายได้ ซื้อ มา (คือ เงิน ที่ ชายได้เสียให้ พ่อ แม่)

ศิลปวิทยาการ ไม่มีแก่ คน จำพวก นี้

ศิลปวิทยาศาสตร์ มีการใช้ หนังสือ อย่าง จีน และ ฮ่อ แต่มีผู้รู้น้อย คน

ลัทธิศาสนา

คน จำพวก นี้ไม่มีศาสนา แต่มีลัทธิ ถือผี ไหว้ผี อย่าง จีน สมัย เก่า

ภาษาและคำพูด

ย้าว เป็น คน ชาติ หนึ่ง ซึ่ง มี ภาษาใช้ คำ พูด คล้าย ๆ ฮ่อ แต่ ถ้อย คำไม่เหมือน ฮ่อ เช่น กิน เข้า พูด ว่า เหยี่ยนหาง กิน น้ำ ว่า ฮวยอวม นอก จาก ภาษา ของ ตน เอง แล้วใช้ ภาษา ฮ่อ เป็น ภาษากลาง สำหรับ พูด ติด ต่อใน การ ต่าง ๆ กับ คน ชาติ แม้ว มูเซอร์ และ ฮ่อ.

ประวัติสังเขป ของ คน ชาติ มูเซอร์

ว่า ด้วย ลักษณะ รูปร่าง

มูเซอร์ เป็น คนชาติดอย ชาติ หนึ่ง รูปร่าง สูงต่ำ ขนาดเดียวกับ คนใน พื้น ที่ ราย แต่ใบ หน้า คล้ายไป ข้าง เงี้ยว ไว้ผม ยาวใช้ผ้า โพก ศีร์ษะ เหมือน กัน

มูเซอร์ มีสองจำพวก คือ มูเซอร์ดำ และมูเซอร์แดง มีลักษณะ ต่าง กัน ดัง นี้

มูเซอร์ แดง ผู้ชายนุ่งกางเกง สวม เสื้อ แบบ อย่าง เงี้ยว ผู้หญิง นุ่ง ผ้า สิ้นไว้ผม ยาว สวม เสื้อ แบบ อย่าง เงี้ยว ผิว เนื้อ ดำแดงไม่ผิด กับ คน เมือง

มูเซอร์ ดำ นั้น ผิวเนื้อดำ ชาย และ หญิง นุ่ง กางเกง สวม เสื้อ โพก ศีร์ษะ ด้วย เครื่อง ดำ และ สำเนียง ที่ พูด ผิด กับ พวก มูเซอร์ แดง แต่ รู้ จัก ภาษา กัน ชอบ กิน หมาก จน ฟัน ดำ ผู้ ชายโดย มาก เจาะหู ข้าง ซ้าย

ทำเล ที่ อยู่ และ ลัทธิ ขนบธรรมเนียม

มูเซอร์ ทั้งสอง พวก ชอบ อยู่ บน เขา ที่ มี อากาศเย็น และ มี พื้นที่ พอ ทำไร่ ปลูก เข้า และ เลี้ยง สัตว์ ได้

ลัทธิ และ ขนบธรรมเนียม ของ คน จำพวก นี้ คล้าย ไป ข้าง เงี้ยว ถือ ผีฟ้า (อากาศ เทวดา) มี การ กิน วอ (ขึ้น ปี ใหม่) พร้อม กัน กับ ตรุษจีน การ นับ วัน เดือน ปี ก็ เช่น เดียว กับ จีน

กินวอ หรือวันตรุษของเขานั้น มีพิธีทำกันดังนี้ มีการฆ่าไก่ สุกร เส้นไหว้ผี ยิงปืน และมีการชุมนุมเลี้ยงกัน แล้วมีการเล่นเต้นรำเป็นการเอิกเกริก

การเกิด การคลอดบุตร์ของเขามีพิธีคล้ายคลึงกับคนเมืองนี้ เช่นมีหมอตำแยเอาลูกออก เมื่อคลอดแล้วใช้พันท้องไว้นั่งเอนหลังอยู่เฉย ๆ ราว ๑๕ หรือ ๒๐ วัน รับประทานน้ำร้อนและยาป่า

การแต่งงานหรือที่จะได้เป็นสามีภรรยากัน

มูเซอร์ทั้งสองจำพวก ธรรมเนียมเที่ยวสาว (อู้สาว) อย่างคนเมือง แต่มีกิริยาผิดเพี้ยนกันบ้างเล็กน้อย มูเซอร์แดงนั้นพูดคุยกับสาวบนเรือนอย่างคนเมือง แต่มูเซอร์แดงไม่พูดคุยกันบนเรือน มักคุยกันที่ฟาก หรือเครื่องปูลาดที่พื้นแถวหน้าบ้านเป็นต้น เมื่อจะได้กันเป็นสามีภรรยาต้องมีการไล่ผี ๑ รูเปียครึ่ง และมีการเลี้ยงผีด้วยไก่ ๑ คู่ ถ้าเป็นผู้ที่มีหลักฐานหน่อยก็มีการเลี้ยงดูกันด้วย เมื่อได้กันแล้วฝ่ายผู้ชายต้องมาอยู่กินกับผู้หญิงและเลี้ยงดูบิดามารดาฝ่ายหญิง ๓ ปีก่อน แล้วจึงพากันกลับไปอยู่เลี้ยงดูบิดามารดาฝ่ายชายอีก ๓ ปี ดังนี้

การเจ็บป่วย ทำพิธีบวงสรวงผีฟ้าใช้หมูและไก่เป็นเครื่องเส้นแล้วผูกมือ (เรียกว่าทำขวัญ) การกินยาหรือรักษาพยาบาลอย่างวิธีแพทย์ไม่มี มีแต่การใช้ยาป่าเช่นรากไม้ ใบไม้เปลือกไม้เป็นต้น ต่อมาในสมัยนี้ค่อยนิยมใช้ยาควินนินซึ่งเขาเรียกว่ายาขาว ๆ บ้างแล้ว

การ ตาย มีการร้องให้แสดงความเศร้าโศรก เสียใจเหมือนกัน และ นำศพไปฝัง อย่าง คน พื้น เมืองนี้ ถ้าเป็น ผู้มีหลัก ฐาน หน่อยก็มีการ ฆ่าสัตว์ ของผู้ตายที่เลี้ยงไว้ ทำเป็นอาหารเลี้ยงกัน อย่างเอิกเกริก ถือ ว่าเป็น การ ทำ บุญ อุทิศ ส่วน ผลทรัพย์ ไปให้แก่ ผู้ ตาย

มูเซอร์ ดำ มี ธรรมเนียม ที่ เคร่ง อยู่ ข้อ ๑ คือ การ เสพสุรา หรือ ต้ม สุรา กินไม่ มี เลย ถือ ว่า ถ้าใคร ทำ เช่น นั้น ผีไม่ ชอบ เป็น การ ผิด ผี แต่ พวก มูเซอร์ แดง มี บ้าง

การ เคารพ นอบ คลาน กิริยา อัน อ่อน น้อม ทำไม่ เป็น เครื่อง นุ่งห่มใช้ สรอยและการกินอยู่ค่อนข้างสกปรก สิ่งเหล่านี้เขาไม่รู้สึกว่าเป็น ธรรมเนียม ที่ ควร ปฏิบัติ

ที่ อยู่ทั่วไป

คน ชาติ นี้ สร้าง เคหสถาน อยู่ เป็น หมู่ บ้าน ๆ หนึ่ง ไม่ น้อย กว่า ๕ หลังคาเรือน ขึ้นไป หมู่ บ้าน เหล่านี้ ตั้ง อยู่ ตามไหล่ เขา ที่ ๆ เป็น บริเวณ หมู่ บ้าน ตัด ฟัน แผ้ว ถาง ต้นไม้ จนโล่ง เตียน

ที่ อยู่โดย ฉะเพาะ

คนจำพวกนี้ปลูกเรือนอยู่เช่นเดียวกันกับคนในพื้นที่ราบ (เรียกว่า กระท่อม) แต่การปลูกสร้างไม่ถาวร อย่างใด คือใช้เสาไม้ ไผ่ตงบ้าง เสาไม้ง่ามบ้าง หลังคา มุง ด้วย หญ้าคา หรือใบก้อ ฝาใช้ ฟาก กรุ พื้น ปูฟาก เรือน หลัง หนึ่ง กว้าง ยาว พอ จุคนใน ครัว เรือน ของ เขา ในห้อง เรือนนั้น มีเตาไฟอยู่ กลางห้อง สำหรับใช้ ผิง ตลอดปี ใช้ หุงต้ม อาหาร และ ต้มเข้าเลี้ยงหมู สุนัข ที่เขาเลี้ยงก็อยู่ปะปนในห้องเรือนนั้น

พื้นที่แม้จะยกพื้น ก็หาความสอาดไม่ได้เลย เครื่องนุ่งห่มและภาชนะใช้สรอยค่อนข้างสกปรก เพราะครัวไฟอบอ้าวอยู่ตลอดวัน บนขื่อใช้ไม้ก่ายทำเป็นร้านสำหรับเก็บสรรพ์ภาระ เมื่อเข้าไปในห้องเรือนรู้สึกว่าหายใจไม่สะดวก เพราะครัวไฟอบอ้าวและคับแคบอุดอู้มาก เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไว้ปะปนกัน และเก็บในบริเวณเรือนทั่วไปไม่เป็นที่เป็นแห่ง เช่นของผู้หญิงเก็บไว้ในที่ซึ่งผู้ชายลอดไปมา เขาก็ไม่ถือว่าเป็นการเสื่อมทรามอย่างใด

ส่วนใต้ถุนและตามบริเวณบ้านเรือนก็ล้วนแล้วไปด้วยมูลสัตว์ มีกลิ่นเหม็นปฏิกูลยิ่งนัก

นอกจากที่อยู่แล้ว ตามบริเวณใกล้เคียงก็ปลูกโรงเล็ก ๆ น้อย ๆ สำหรับเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ โค

การนุ่งห่ม

มูเซอร์ดำนุ่งกางเกงทั้งหญิงและชาย มีผ้าโพกศีร์ษะด้วยเครื่องดำ ผู้ชายสรวมเสื้อสีดำแบบอย่างเงี้ยว ชอบเจาะหูเบื้องซ้าย

ฝ่ายหญิงสรวมเสื้อดำยาวลงถึงน่องแบบอย่างผู้หญิงจีน เจาะหู ๒ ข้าง มีห่วงเงินกลม ๆ ใส่หูแทบทุกคน เสื้อของผู้หญิงใช้ผ้าสีต่าง ๆ ตัดเป็นริ้วเล็ก ๆ ขลิบตามริมคอและแขนเสื้อ และใช้เงินตีเป็นห่วงกลม ๆ สวมคอ หรือใส่ลูกปัดทำเป็นเครื่องประดับสำหรับหญิงแทบทุกคน ซึ่งเขานิยมว่าเป็นของงามตามภาษาของเขา

มูเซอร์แดง ทั้งหญิงและชายใช้เครื่องนุ่งห่มคล้ายไปข้างเงี้ยว

คือชาย นุ่งกางเกง สวมเสื้อสีดำ หรือ เขียวคราม แบบอย่าง เงี้ยว ฝ่ายหญิง นุ่งผ้าสิ้น สวมเสื้อ แบบ อย่าง เงี้ยว เจาะหูใส่ห่วงเงิน และมีห่วงเงิน หรือ ลูก ปัด สวม คอ เช่น เดียว กับ มูเซอร์ ดำ

อาหาร การ บริโภค

อาหาร ของ คน จำพวก นี้ คือ เข้า, เข้าโภชน์ เข้าฟ่าง, เผือก. มัน, กล้วย, อ้อย, ผักต่าง ๆ ถั่ว. และ เนื้อสัตว์เช่น หมู ไก่ เนื้อโค

การ บริโภค มี ภาชนะหม้อ กะทะ ถ้วย ชาม (ซื้อ เอา) สำหรับ หุงต้มและใช้ สรอย เช่น เดียว กับ คนในพื้น ที่ราบ การ ประกอบ อาหาร มี แต่ รส, เผ็ด, เค็ม, เป็น ธรรมดา (แต่ ค่อน ข้าง สกปรก)

อาหาร ของ ป่า เนื้อ สัตว์ ป่า

อาหาร ของ จำพวกนี้ มีหัวมัน, หัวกลอย และ ผักไม้ ต่าง ๆ ซึ่ง มี ธรรมชาติ เกิด ขึ้น เอง ตามป่า

เนื้อ สัตว์ป่า เช่น หมูป่า นก ต่าง ๆ กวาง อีเก้ง หมูป่า คน จำพวกนี้ใช้ ธนู ยิง หรือ ดักแร้ว ขัดห้าว แทงตัง (ดักด้วยยางเหนียว) นำ มา เป็น อาหาร การใช้ ธนู ยิง สัตว์ นับ ว่า สันทัด มาก

การ คมนาคม ไป มา

บน ภูเขา มี คน จำพวกนี้ ตั้ง บ้าน เรือน อยู่ มี ทาง เดิร ติด ต่อไป มา ถึง กัน ระวาง คนใน พื้น ที่ราบ และ มี ทาง เดิร ติด ต่อ กับ พวก แม้ว ย้าว, (เป็น ทาง คน เดิร และ ม้า ต่าง) ทาง เหล่านี้ ค่อน ข้าง เดิร ยาก เพราะ มี ช่องไปได้ฉะเพาะ

การ กสิกรรม

คน ชาติ มูเซอร์ หาเลี้ยง ชีพใน ทาง ทำไร่ ปลูก เข้า เข้าโภชน์ เข้า ฟ้าง และ ถั่ว มัน พริก ฝ้าย คือ แผ้วถาง ป่าไม้ ดงดิบ ตามไหล่ ภูเขา เอาไฟ เผา จนโล่ง เตียน แล้วจึง ปลูก พืชพันธุ์ ลงใน พื้น ที่ดิน นั้น

การ ค้า ขาย แลก เปลี่ยน

คน จำพวก นี้ไม่ใคร่ จะ ทำ การ ค้า ขาย สิ่ง ของ อะไร ที่เป็นล่ำ เป็นสัน แม้แต่ ทำไร่ ปลูก เข้าก็ไม่ พอ กิน ตลอดปี เข้า โภชน์ หรือ ฝ้าย พริก ที่ปลูก พอได้ผลก็ นำ ลง มา แลก เข้า กับ ชาว เมืองในพื้น ที่ ราบ นำ ขึ้นไป กิน มีนิสสัย ค่อน ข้าง เกียจ คร้าน

การ หัตถกรรม

สำหรับ ผู้หญิง มีการ ปั่น ฝ้าย ทอผ้า แต่ เป็น ส่วน น้อย การ เย็บ เครื่อง นุ่งห่มใช้ ทำ เอง สำหรับ ผู้ชาย มี การ ทำเครื่อง เหล็ก เช่น ตมีด และ เครื่อง เงิน เช่น เครื่อง แต่ง ตัว แต่ มี ส่วน น้อย

ธรรมเนียม การ ปกครอง ครอบครัว

มี ธรรมเนียม การ ปกครอง ครอบครัว อย่าง ราษฎร สามัญ ในพื้น เมือง มีการ นับถือ บิดา มารดา สามีมี อำนาจ เหนือ ภรรยา และบุตร์ ภรรยา มี หน้า ที่ ปฏิบัติ สามี และ เลี้ยง บุตร์ เช่น เดียว กัน

ศิลปวิทยาการ คน จำพวกนี้ไม่ มี

ศิลปวิทยาศาสตร์คน จำพวกนี้ไม่มี มีแต่ใช้ เครื่องหมาย เช่น การ ขีด หรือ ปักไม้ ใช้ แทน ตัว หนังสือ

ลัทธิศาสนา

คนจำพวกนี้ไม่มีศาสนา มีแต่ลัทธิการไหว้ผีถือผีฟ้า (อากาศเทวดา) มีการเส้นไหว้บวงสรวง ด้วยเครื่องสังเวย และเครื่องดีเป่า (แคลน) คือเอาน้ำเต้าทำแคลนเป่าแสดงการเต้นรำเดิรเป็นวงทั้งหญิงและชาย

ในคราวที่มีการเจ็บป่วย หรือคราวกินวอ (ปีใหม่) ต้องทำพิธีไหว้ผีฟ้า (อากาศเทวดา) ทุกคราว ถ้าการเจ็บป่วยไม่บรรเทาหรือตายกันมาก ผลที่สุดก็อพยพครอบครัวไปอยู่ที่อื่น ลงโทษว่าผีฟ้าไม่ให้ความสุข

ภาษาและคำพูด

มูเซอร์เป็นชาติซึ่งมีภาษาใช้ชะนิดหนึ่ง สำเนียงคำพูดฟังดูคล้ายไปข้างขะมุ แต่คำพูดไม่เหมือนขะมุ เช่นกินเข้ามูเซอร์พูดว่า ออจา กินน้ำ มูเซอร์พูดว่า กะเดาะ เป็นต้น.